

Styret i SpareBank 1 SMN
Sendes kun på e-post

VÅR REFERANSE
18/10909

DERES REFERANSE

DATO
07.07.2020

Tilsynsrapport fra tematisyn om bankenes implementering og anvendelse av tapsreglene i IFRS 9

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i SpareBank 1 SMN 14. mai 2019. Tilsynet var et ledd i tematisyn i 9 banker hvor hovedformålet var å kartlegge og vurdere hvordan bankene praktiserer tapsreglene i IFRS 9.

I tilsynsrapporten er det pekt på forhold som etter Finanstilsynets syn bør forbedres eller endres. Finanstilsynet har i denne sammenhengen ikke foretatt en nærmere vurdering av tapsavsetninger på enkeltengasjement og heller ikke uttalt seg om nivået på tapsavsetninger generelt. Dette er forhold som følges opp risikobasert i framtidige tilsyn og eventuelt gjennom regnskapskontrollen.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige rapport datert 16. desember 2019 og styrets kommentarer til rapporten i brev av 5. mars 2020.

I etterkant av det stedlige tilsynet har Norge, som andre land, blitt rammet av et økonomisk tilbakeslag som følge av covid-19. Denne tilsynsrapporten omhandler bankens rammeverk slik det forelå på tilsynstidspunktet og eventuelle varslede endringer, og tar ikke stilling til hvordan banken har håndtert den vesentlige forverringen av norsk og internasjonal økonomi i vurderingen av tapsavsetningene i 2020.

Finanstilsynet har følgende merknader etter det stedlige tilsynet:

Retningslinjer, rutiner og dokumentasjon

Systemet for risikostyring og internkontroll (jf. CRR/CRD IV-forskriften §§ 26-31) skal omfatte måling av forventede kredittap. Det fremgår spesifikt at bankene skal utarbeide retningslinjer for vurdering og beregning av forventede kredittap og dokumentere metodikk og prosedyrer, jf. § 27.

Banken har utarbeidet ulike dokumenter som beskriver retningslinjer, rutiner, modeller og prosesser knyttet til implementeringen av IFRS 9. Finanstilsynet har i den foreløpige rapporten pekt på at disse vurderes som noe overordnet, men registrerer at banken vil utarbeide en mer helhetlig og detaljert beskrivelse av rutiner og prosesser. Finanstilsynet noterer bankens presisering i svarbrevet om at anvendelsen av IFRS 9-modellen fortsatt er i et relativt tidlig stadium og at prosesser og rutiner er i utvikling. Det noteres at banken vil videreutvikle rutiner og prosesser slik at de samsvarer med EBA's retningslinjer. Finanstilsynet legger til grunn at rutiner også omfatter jevnlig kontroll av sentrale modellinput og utfall i modellene som et ledd i kvalitetssikring av bankens

IFRS 9-system, og vil understreke styrets ansvar for måling av forventet kredittap i henhold til kravene.

Ansvar for validering av IFRS 9-modellen ligger i avdeling for risikostyring. Finanstilsynet noterer fra styrets svar at banken vil utvikle en rutine for validering av IFRS 9-modellen som beskriver hva som skal valideres, hvordan det skal gjennomføres, og hvilken behandling og oppfølging valideringsrapporten skal ha. Det noteres at det vil bli presisert i rutinen at valideringskomiteen skal beslutte forutsetningene som ligger til grunn for beregning av tapsnedskrivninger, inkludert scenariovekting og -baner. Videre registreres at bankens prosessbeskrivelse for nedskrivninger vil bli oppdatert med rutiner for manuelle justeringer, inkludert behandling i valideringskomiteen.

Implementeringen av tapsreglene i IFRS 9 har ikke medført endringer i bankens bevilgningsfullmakter eller prosesser for oppfølging av tap. Finanstilsynet har i den foreløpige rapporten pekt på viktigheten av oppfølging av utlån som migrerer fra trinn 1 til trinn 2, og noterer av svarbrevet at banken vurderer at dette allerede er ivare tatt gjennom prosessen for engasjementsoppfølging.

Definisjon av mislighold

Banken bruker samme definisjon av mislighold for regnskapsformål som for kapitalstyring og følger kapitaldekningsregelverket. Banken har søkt om tillatelse til å endre misligholdsdefinisjonen for å kunne oppfylle kravene i CRR/CRD IV-forskriften og retningslinje fra EBA fra 1. januar 2021. Finanstilsynet noterer at banken vil vurdere recalibrering av IRB-modeller basert på historikk etter ny definisjon.

Underliggende modeller for beregning av forventet kredittap

Som utgangspunkt for å beregne forventede kredittap benytter banken IRB-modellene for misligholdsansynlighet (PD), tapsgrad ved mislighold (LGD) og forventet eksponering på misligholdstidspunktet (EAD). Modellene justeres ved at sikkerhetsmarginer i PD og LGD og nedgangstidsjusteringer i LGD tas bort.

Banken har gjennomført en forenklet validering for 2017 som sammenligner estimater og observasjoner for ett enkelt år, men det fremgår ikke hvordan valideringsresultatene følges opp. Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at valideringen indikerte at LGD-estimatene kan være underestimert i forhold til observert tapsgrad, og ba banken redegjøre for status på IFRS 9-validering for 2018. Det fremgår av styrets svar at bankens validering av IRB-modellene danner grunnlag for fastsettelse av estimatene i ulike scenarioer. Styret svarer videre at banken har registrert at metoden for IFRS 9-validering er utilstrekkelig og må forbedres. Det opplyses at omfanget må utvides til å dekke blant annet delporteføljer, utvikling over flere år, bruk av overstyringer og estimater for nedbetalingsprofiler.

Finanstilsynet vil peke på begrenset empirisk datagrunnlag i estimering av LGD. Finanstilsynet legger til grunn at banken vurderer modellusikkerheten i valideringen og foretar justeringer i estimatene ved indikasjoner på underestimering. Det noteres at banken er i gang med mer omfattende validering av IFRS 9-modellen for 2018 og 2019.

Justeringer i tapsanslag som følge av makroøkonomiske forventninger

Finanstilsynet reiste i foreløpig rapport spørsmål ved om bankens nedgangsscenario i tilstrekkelig grad fanger opp effektene av en alvorlig nedgangskonjunktur og om vektingen av nedgangsscenarioet er tilstrekkelig høy slik det er observert i historikk for bankkrisene i Norge.

I sitt svarbrev bemerker banken at den ikke utelukker at en bankkrise eller andre alvorlige nedgangskonjunkturer igjen kan oppstå, og at den gjør fortløpende vurderinger av scenarioene og sannsynligheten for at scenarioene skal inntreffe. Banken påpeker videre at alvorlige scenarioer kan inngå i bankens fremskrivningsmetodikk dersom den vurderer dette som relevant. I sine vurderinger av nedgangsscenarioer på det tidspunktet det stedlige tilsynet fant sted, la banken til grunn at sannsynligheten for et scenario med særskilt kraftig lavkonjunktur var meget lav og under 5 prosent. Finanstilsynet fastholder vurderingen om at nedgangsscenarioet banken la til grunn på dette tidspunktet i liten grad reflekterte bankkrisenivåer.

Bankens modell er kalibrert på grunnlag av en periode med gode makroøkonomisk forhold. Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at et forventningsrett tapsanslag bør ta hensyn til at kriser kan oppstå i fremtiden, spesielt i tider med økt usikkerhet og volatilitet. Finanstilsynet noterer at banken i sitt svarbrev er enig i at det kan være aktuelt å gjøre beregninger med flere enn ett nedgangsscenario, men at banken for den aktuelle beregningen vurderte risikobildet mer balansert, med mulighet for både en lavkonjunktur og en mer positiv utvikling enn i basisscenarioet. Finanstilsynet mener banken må ta høyde for en betydelig svakere makroøkonomisk utvikling enn det som ligger inne i kalibreringshistorikken. Behovet for å legge til grunn en strengere kalibreringshistorikk tydeliggjøres nå av den økte usikkerheten som følger av covid-19.

Banken forutsatte opprinnelig at lånekundenes evne til å betale avdrag var like god i nedgangsscenarioer som i de realistiske eller optimistiske scenarioer. I den foreløpige rapporten stilte Finanstilsynet spørsmål ved om denne forutsetningen er realistisk, ettersom gjeldsbetjeningsevnen til lånekundene kan svekkes kraftig i et nedgangsscenario. Finanstilsynet registrerer at banken i svarbrevet er enig i Finanstilsynets vurdering, og at den fra og med 1. kvartal 2019 har lagt til grunn lavere nedbetaling i det svakeste scenarioet.

Vesentlig økning i kredittrisiko

Banken benytter utviklingen i 12 måneders-PD som mål på kredittforverring, med unntak for segmentet "eiendom utleie" hvor en kontantstrømmodell som gjenspeiler misligholdsrisikoen neste 10 år benyttes. Finanstilsynet har i den foreløpige rapporten pekt på at banken må ta hensyn til fremadskuende informasjon i vurderingen om kredittrisikoen har økt vesentlig siden førstegangsinnregningen.

Banken viser i sitt svarbrev til at IFRS 9-modellen har flere muligheter for å ta hensyn til fremadskuende informasjon, enten det er knyttet til makro, enkelt næringer eller på kunde/kontonivå. Banken mener at en omfattende engasjementsoppfølging hensyntar fremadskuende informasjon på en tilbørlig måte. Finanstilsynet merker seg bankens svar, men vil peke på at en slik engasjementsoppfølging ikke nødvendigvis fanger opp hele porteføljen i tilstrekkelig grad. Finanstilsynet vil påpeke at vurderingen av fremadskuende informasjon må gjelde hele porteføljen.

Unntak for utlån med lav kredittrisiko

Finanstilsynet har i den foreløpige rapporten omtalt unntaket for utlån med lav kredittrisiko og nevnt at unntaket omfatter et stort volum av bankens utlån.

Banken er av den oppfatning at den ikke benytter lavrisikounntaket og viser til at alle lån inngår i beregningen av IFRS 9-nedskrivningen. Bankens vurdering er at kunder med et absoluttnivå på PD under 0,6 prosent ikke har vist en vesentlig endring i kredittrisiko. Videre mener banken at når risikoklasser sammenlignes med rating på obligasjoner, bør det tas utgangspunkt i faktiske misligholdsrater (DR) og ikke PD. Historisk DR for risikoklasse D ligger rundt 0,25 prosent som er det langsiktige gjennomsnittet på Baa-obligasjoner. Etter bankens vurdering er en øvre grense på PD på 0,6 prosent, som er om lag midtpunktet for risikoklasse D, konsistent med "Investment grade".

Finanstilsynets vurdering er at bankens bruk av en absolutt terskel som begrenser overføring av utlån fra trinn 1 til trinn 2, i realiteten er bruk av lavrisikounntaket. Dette fordi alle utlån under bankens terskel på 0,6 prosent vil bli værende i trinn 1 så lenge PD er under 0,6 prosent, uavhengig av hvilken PD lånet hadde ved innvilgelse.

For å sikre en rettidig identifisering av utlån med vesentlig økning av kredittrisiko, er Finanstilsynet av den oppfatning at banken bør benytte standardens unntak for utlån med lav kredittrisiko med aktsomhet. Dette er spesielt viktig i perioder med usikre markedsforhold og i nedgangstider med økt kredittrisiko for store deler av porteføljen. Finanstilsynet legger til grunn at kriteriene som benyttes for å identifisere vesentlig økning i kredittrisiko overvåkes jevnlig og justeres om nødvendig.

Måling av forventet kredittap i trinn 2 og 3

For måling av forventet kredittap over engasjementenes levetid fremskriver banken 12 måneders-PD. Finanstilsynet merker seg fra svarbrevet at banken vurderer at PD-estimer som i vesentlig grad er basert på historiske data gir bedre utsagnskraft i levetiden gitt vanskeligheten med å lage gode makroprognoser. Finanstilsynet anmoder banken å lagre data om inputverdier og utfall i modellene for å validere estimatene over tid, herunder vurdere om fremskrivninger er forventningsrette gitt den faktiske utviklingen i makrovariablene.

Finanstilsynet registrerer videre fra svarbrevet at i forbindelse med fremtidig validering vil banken evaluere estimatet som hensyntar tap for resterende levetid etter fremskrivningsperioden, og oppdatere estimatet dersom det har skjedd vesentlige endringer.

Banken måler forventet kredittap i trinn 3 både ved bruk av metode basert på PD- og LGD-estimer og ved bruk av kontantstrømmetode. Finanstilsynet har i den foreløpige rapporten pekt på at gjennomgang av enkeltengasjementer indikerer at ved måling av forventet kredittap ved bruk av kontantstrømmetode anvendes kun ett utfall. Finanstilsynet noterer av svarbrevet at hovedregelen for individuell nedskrivningsberegning i trinn 3 er at det benyttes ett scenario, men at det for engasjementer med stor usikkerhet om utfallsrommet anvendes flere scenarier. I de tilfeller hvor det er liten usikkerhet knyttet til utfallsrommet og engasjementene er av liten størrelse, vil kun anvendelse av ett scenario være hensiktsmessig og at dette ikke medfører vesentlig avvik. Etter Finanstilsynets vurdering kan det imidlertid være betydelig usikkerhet knyttet til fremtidsscenarioer. Finanstilsynet vil understreke at tapsregelverket i IFRS 9 setter krav til at estimatet skal være

forventningsrett og legger til grunn at banken generelt i sin måling av forventet kredittap vil legge til grunn mer enn ett utfall. Det registreres at banken i sin estimering av forventet kredittap på engasjementer innen offshore-porteføljen anvender flere scenarier.

Noteopplysninger

Finanstilsynet har i den foreløpige rapporten påpekt enkelte mangler i notene om kredittrisiko i årsregnskapet for 2018. Finanstilsynet noterer at banken vil oppdatere manglende informasjon og uklarheter i årsregnskapene fremover.

Finanstilsynet har registrert at banken har revurdert informasjonen og/eller tatt inn manglende informasjon i årsregnskapet for 2019. Dette gjelder blant annet:

- Informasjon om kritiske estimater knyttet til tap på utlån og garantier
- Informasjon om scenarioer og scenarioenes effekt på tapsavsetningene
- Informasjon om migrering av utlånsporteføljen og forventet tap fordelt på BM og PM

Banken har ikke gjort vesentlige endringer i metoder eller vesentlige feilrettinger i 2019, men bekrefter at den vil gi informasjon om dette fremover hvis relevant.

Avslutning

Finanstilsynet har ikke vurdert hvorvidt forholdene beskrevet over omfattes av verdipapirlovgivningens regler om informasjonsplikt, jf. vphl § 5-2 første ledd, jf. § 3-2. Finanstilsynet legger til grunn at dette løpende vurderes av banken.

Finanstilsynet ber om å få tilsendt kopi av protokollen fra styremøte(r) der denne tilsynsrapporten er behandlet.

Finanstilsynet ber om at det oversendes en kopi av denne rapporten til bankens revisor.

For Finanstilsynet

Ann Viljugrein
direktør for bank- og forsikringstilsyn

Harald Sandin
senior tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.